

METODOLOGIJA

V DRUŽBENIH ZNANOSTIH – RAZISKOVANJE NA PODROČJU TURIZMA

K resnici ne sodi le rezultat, temveč tudi pot do njega

Načini spoznavanja sveta

Ameriški filozof Charles Pierce je bil izjemen znanstvenik, po osnovni izobrazbi kemik, ukvarjal pa se je z matematiko, logiko, filozofijo in, ne na zadnje, metodologijo znanosti.

Imeli so ga za najbolj originalnega in vsestranskega filozofa in velikega Ameriškega logika.

V svojem prispevku splošni metodologiji je razdelil načine spoznavanja sveta v štiri samostojne kategorije.

Načini spoznavanja sveta

- 1 – metoda vztrajnosti
- 2 – metoda avtoritete
- 3 – metoda intuicije (a priori metoda)
- 4 – znanstvena metoda

Načini spoznavanja sveta

1 – metoda vztrajnosti

V neke stvari, pojave verjamemo preprosto zato, ker smo v njih vedno verjeli.

Navada je to, kar podaljša življenje našim prepričanjem, zelo pogosto kljub mnogim nasprotujočim kazalcem.

Tako namreč zagotovimo stabilnost naših lastnih prepričanj.

Tako se izognemo pogostemu in stresnemu spreminjanju stališč.

Načini spoznavanja sveta

Naša stališča, ki jih imamo "od vekomaj" enostavno ne preverjamo, oziroma to naredimo zelo redko in nejevoljno. Zelo pogosto, vprašanje zastavljeno o neken našem stališču, izzove našo nejevoljnost, prepričanje da gre za napad na našo izobrazbo, znanje, zelo pogosto tudi kot, enostavno, nesramnost.

To je zelo znana obramba proti stališčem, katera so vsaj drugačna, če že ne nasprotna našim stališčem.

Načini spoznavanja sveta

Tako zagotovimo stabilnost in doslednost lastnih prepričanj, varujemo sebe od stresov neprekinjenega prilagajanja novim stališčem.

Toda, metoda vztrajnosti ne zmore zagotoviti popolne stabilnosti prepričanj, ki nimajo oporišča v resničnosti okoli nas. Pritisek dejstev ali nasprotnih stališč je pogosto premočan, kar pripelje do zavračanja vztrajno vzdrževanih zablod.

Načini spoznavanja sveta

2 – metoda avtoritete

Do lastnih prepričanj lahko pridemo tudi s sklicevanjem na nako avtoriteto.

Veliko naših znanj je tega tipa in karakterja.

Če želimo utemeljiti lasten literaren okus, mnenje o ekonomskih vprašanjih, filozofsko pozicijo, jih bomo utemeljevali s pomočjo slavnega kritika, uglednega ekonomista, izpostavljenega filozofa.

Načini spoznavanja sveta

Včasih je metoda naslanjanja na avtoriteto neizogibna in upravičena, kajti, pogosto se nahajamo v situacijah kadar sami ne zmoremo rešiti nekega zelo strokovnega problema.

Kot je to v primeru metode vztrajnosti, bi tudi metoda avoritete morala zagotoviti stabilnost stališčem in odkloniti potrebo po njihovem spreminjanju.

Seveda, gre v prvi vrsti za to da je v sodobnem svetu kar nekaj avtoritet, katerih pogledi se medsebojno kar precej razlikujejo.

Načini spoznavanja sveta

3 – a priori metoda

Ljudje se v svojih ocenah pogosto naslanjajo na "večne" in "samorazumljive" resnice, ki da so tako očitne in samoumevne, da jih ni potrebno dokazovati.

Zavest o njihovi resničnosti je predizkušenska, oziroma intuitivna.

To je metoda, ki jo najpogosteje imenujemo metoda zdrave pameti.

Zgodovina človeške vrste in družbe je polna tovrstnih "resnic" kot so tiste o zemlji kot "ravni ploščadi", ali pa HIV-u kot Božji kazni.

Načini spoznavanja sveta

4 – znanstvena metoda

Znanstvena metoda je pristop k znanstvenemu spoznanju, ki ima za cilj osvobajanje od človeške subjektivnosti in poljubnega ravnanja.

To naj bi bila metoda, ki je kritična do tujih, pa tudi do lastnih spoznanj.

Znanstveni in neznanstveni pristopi spoznavanju

Ne obstaja enostavno in na splošno priznано definiranje znanosti kot takšne.

1. So mnenja, ki jo enačijo z velikim številom znanstvenih spoznanj povezanih v eno celoto (poudarek je na znanstvenemu produktu, rezultatu dejavnosti)

2. Drugi jo enačijo z objektivnim raziskovanjem empiričnih pojavov (poudarek je na metodologiji znanstvene dejavnosti)

3. Tretji trdijo, da gre za neko posebno stališče, ki ga sprejemamo do resničnosti same (poudarek je na načinu razmišljanja, filozofiji znanosti)

Znanstveni in neznanstveni pristopi spoznavanju

Znanosti pripada posebno mesto med načini spoznavanja resničnosti ki nas okroža.

S sistematizacijo dejstev o resničnosti, kategorizacijo, prepoznavanjem zakonitosti, ki uravnavajo posamične procese, je znanost ogromno prispevala k razumevanju sveta v kateremu živimo.

Pri vsem tem je znanost zastavljala pravila v procesu zbiranja empiričnega materiala in analiziranju tega materiala ter tako omogočila povezovanje novih s prej zbranimi spoznanji.

Znanstveni in neznanstveni pristopi spoznavanju

Tako je znanost, ob tem, da se je vedno poskušala približevati nekemu enotnemu stališču o resničnosti, utrjevala tudi neko enotno metodologijo.

Znanost je tako zastavila enoten, povsem jasen sistem pravil, ki omogočajo preverjanje predpostavk in spoznanj.

Ta sistem pravil je usklajen s temeljnimi pravili formalne logike, in zato omogoča izvajanje veljavnih zaključkov.

Znanstveni in neznanstveni pristopi spoznavanju

Težave pri definiranju znanosti izhajajo zelo pogosto iz zamenjavanja njene vsebine z metodologijo.

Treba je poudariti, da znanost ne pozna vsebisnih omejitev. Ukvarja se z vsemi pojavi, ki so dostopni izkustvu.

In prav to je dejstvo, ki znanost razlikuje od nekkih drugih oblik spoznavanja sveta, na primer filozofije ali religije, katerih predmeti spoznavanja so nad izkustvom samim.

Znanstveni in neznanstveni pristopi spoznavanju

Vrsta pristopa	Neznanstveni pristop	Znanstveni pristop
Splošni pristop	intuitiven, po "zdravi pameti"	empirični
Opazovanje	priložnostno, nesistematično, brez kontrole	sistematično, kontrolirano
Poročevanje	subjektivno	objektivno
Definicije pojmov	nejasne, dvoumne	jasne, operacionalne
Instrumenti	netočni, neprecizni	točni, precizni
Merjenje	neveljavno in nezanesljivo	veljavno in zanesljivo
Predpostavke	nepreverljive	preverljive
Zaključki	subjektivni, osebni, neutemeljeni na podatkih	utemeljeni na izsledkih
Stališče	nekritično	kritično, skeptično

Temeljne predpostavke znanosti

1- V naravi obstaja nek ustaljen red

Brez možnosti spoznavanja pravilnosti in reda, nam ne bi bilo omogočeno spoznavati sveta okoli nas samih. Dogajanja bi sledila drugo drugemu povsem po naključju in kaotično. Posebnih dogodkov nam ne bi bilo omogočeno analizirati v kontekstu splošnih načel. Tako ne bi imeli možnosti predvidevanja kaj se lahko zgodi v bodočnosti.

Temeljne predpostavke znanosti

Celo v okolju v kateremu so spremembe zelo dinamične in izpostavljene, je za pričakovati neko vrsto reda, ali pa, zelo verjetno, nek skupek pravil po katerih se dogajajo spremembe.

Narave, okolja, ne istovetimo z nadnaravnimi silami ali bitji.

To so koncepti dosegljivi našim empiričnim spoznanjem.

Temeljne predpostavke znanosti

2 - Naravo je možno spoznavati

Trditev je nujno potrebna za naravo znanstvenega dela.

Če bi se izkazalo, da narave ni možno spoznati, bi bila znanosti nepotrebna.

Znanost ne bi mogla napovedovati bodočih dogodkov ali človekovega vedenja nič bolj zanesljivo kot je to mogoče napovedati z naključnimi poskusi.

Temeljne predpostavke znanosti

3 - Znanje je močnejše od neznanja

Prednost znanja nad neznanjem je v tem, da je znanje spodbudno za celotno znanost.

Ta trditev ne odraža samo človekove radovednosti, ima tudi praktične koristi, ki jih s seboj prinaša znanost kot taka.

Treba je poudariti da znanost ne pozna večne in nespremenljive resnice, pozna samo trenutno obstoječa (priznana) spoznanja, ki jih je že z naslednjim preverjanjem možno poglobiti, predelati, ali celo v celoti zavreči.

Temeljne predpostavke znanosti

Če znanje povzamemo v tej luči, je le-to samo neka manjša stopnja neznanja.

Temeljne predpostavke znanosti

4 - Vsi pojavi v naravi imajo svoje vzroke v naravi
Znanost je utemeljena na prepričanju, da na svet vplivajo naravni zakoni in ne nadnaravne sile. To življenjsko vodilo, geslo, ali načelo je nujno in nenadomestljivo, opravlja dvojno nalogo:

- a) uravnava znanost na poti do spoznavanja naravnih zakonov
- b) preprečuje vnašanje nadnaravnih, nepreverljivih elementov v teorije

Temeljne predpostavke znanosti

5 - Nobenega pojava ni, ki bi bil samoumeven

V znanosti ne obstaja nič, kar bi bilo samoumevno. Vsaka predpostavka mora biti objektivno dokazana.

Vse kar se tradicionalno in na temelju zdrave pameti ima za samoumevne resnice, je v znanosti le predpostavka, ki jo je treba šele preveriti.

Znanost se prav zaradi tega označi kot kritično in sumničavo.

Temeljne predpostavke znanosti

6 – Znanje se pridobi z izkušnjami

Znanje človeku ni prirojeno. Čisto premišljevanje ni dovolj za spoznavanje sveta.

Če od znanja pričakujemo razumevanje in pojasnjevanje okolja, mora biti empirično oz. utemeljeno na čutnem dožemanju.

Ravno zato, morajo biti preučevani pojavi dostopni izkustvu, drugače jih ni možno znanstveno preverjati.

Metoda

Znanstveno metodo tvorijo:

1. Predhodna, začetna, znanja, katera omogočajo znanstveniku pristop k predmetu znanstvenega delovanja.

Ta znanja se pridobijo iz več virov in sicer:

- a. Znanstvene teorije
- b. Prejšnjih raziskav, njihovih rezultatov in metodoloških izhodišč,
- c. Znanstvenikove primarno osebne in socialne izkušnje

Metoda

- 2. Postopek znanstvenega spoznavanja, kateri predpisuje **faze** raziskovalnega procesa, ki zagotovijo znanstveno naravo le-tega
- 3. Raziskovalni instrumenti, konkretna sredstva, ki jih znanstvenik mora uporabljati v svoji raziskovalni dejavnosti, katera zagotavljajo zanesljivost in veljavnost rezultatov raziskovalnega dela

Metoda

Kaj vse sodi v znanstveno metodo?

- 1. Miselni procesi s pomočjo katerih znanstvenik gradi hipoteze, oziroma izhodiščno osnovo svoje raziskave

Metoda

2. Vsi ukrepi, ki omogočajo dostop do informacije o objektivni stvarnosti in, ki omogočajo preverjanje hipotez

Metoda

3. Vključitev novih znanj v fond obstoječih znanj

Definiranje raziskovanja v področju turistične dejavnosti

Metoda

Pri raziskovalnem delu ne gre samo za nek nabor intelektualnih tehnik, katere nam pomagajo v procesu prihoda do neke resnice, ali do razumevanja resnice, kakšno je bilo prepričanje klasičnih metodologov.

Gre namreč za to, da raziskovalno delo obstaja in poteka znotraj cele vrste političnih, družbenih in ekonomskih kontekstov.

Metoda

Raziskovalna orodja na področju družbenih ved so enoten set metod in tehnik za raziskovanje družbenih fenomenov.

Znotraj tega nabora metod in tehnik posamezne znanstvene discipline razvijajo svoj poseben metodološki korpus, utemeljen na izkušnjah v tem posebnem področju in temu je tako tudi v naši disciplini, turizmologiji.

Metoda

Za sociologa Morberta Eliasa je...

... znanstveno raziskovanje usmerjeno k uresničitvi svojega cilja. Ta cilj Elias definira kot nekaj kar človeškim bitjem poprej ni bilo znano...

Če je cilj raziskovalnega dela spoznati neznano, tedaj ta proces na različnih nivojih vključuje zelo različne oblike človekove dejavnosti.

Metoda

Ravno to je prava vrednost znanstveno-raziskovalnega procesa kot **intelektualne** in **družbene** dejavnosti.

Le-ta namreč vključi in povezuje dejavnost na mnogih spoznanjih, ki so tudi nova. Ni nujno da je to spoznanje novost za človeško vrsto kot tako, lahko je novost samo v ozkem področju, v katerem se raziskovanje izvaja.

Metoda

Čeprav so vsi tipi in oblike raziskovalnega dela vredni pozornosti, na akademskem področju posebno pozornost posvečamo **znanstveno-raziskovalnemu** delu, katero se nahaja v centru našega interesa.

Metoda

Znanstveno raziskovanje je vrsta postopkov, ki potekajo po pravilih ali konvencijah znanstvene metodologije.

Znanstveno raziskovanje je utemeljeno na človeškemu umu, na logiki, sistematičnemu zbiranju dokazov in kot takšno mora pri ponovitvi prinesiti enake rezultate.

Metoda

Raziskovanje je v družbenih vedah:

Utemeljeno na metodah in tradicijah družboslovnih ved.

Od raziskovalnega dela v naravoslovju se razlikuje predvsem zaradi dejstva, da je človekovo vedenje (obnašanje) težje napovedati (prognozirati, predvidevati) kot obnašanje ne-humanih fenomenov.

Metoda

Druga pomembna razlika med raziskovanjem v družboslovju in drugih področjih raziskovalnega dela je v tem, da družboslovna raziskovanja vedno vključujejo tudi **zavest** tistih, ki v raziskovanju sodelujejo.

Udeleženci raziskovalnega dela tako niso le pasivni subjekti raziskovalnega procesa. V skladu s takšnim položajem, lahko reagirajo na rezultate raziskovanja ali jih celo spremenijo. Lahko spremenijo nekatere značilnosti svojega vedenja - obnašanja.

Metoda

Nekateri avtorji, ki se ukvarjajo s tako imenovanimi praktičnimi raziskavami (gre za raziskave za potrebe managementa), mislijo, da je raziskovanje: "sistematičen in objektiven proces zbiranja, zapisovanja in analiziranja podatkov zaradi sprejemanja poslovnih odločitev" (**William Zikmund**, eden izmed najbolj citiranih metodologov na področju poslovnih raziskovanj).

Metoda

Μεθοδος [(methodos) (grško)] pot, ki vodi k čemu je v izvirniku pomenilo način raziskovanja naravnih fenomenov

Na splošno termin pomeni nek planirani postopek, plansko usmerjen sistem raziskovanja nekega pojava oz. način dela za doseganje nekega cilja na filozofskem, znanstvenem, političnem ali celo praktičnem področju.

Metoda

Po slovarju Slovenske akademije znanosti gre za: *skupek metod, ki se uporabljajo pri kakem raziskovanju, mišljenju.*

Gre za filioško razlago pojma.

1. V praktičnem, vsakdanjem pomenu se termin uporablja kot: model, procedura, sosledje v katerem potekajo neki postopki praktične dejavnosti (v industriji, umetnosti, politični dejavnosti ipd.)

Metoda

2. V ožjem znanstvenem smislu gre za miselni postopek uporabljen z namenom, da se čim natančneje in lažje odkrijejo in sistematično obdelajo znanstvena dejstva, podatki in informacije.

3. Sočasno znanstvena metoda pomeni pot, po kateri se oblikuje in gradi znanost sama.

Metoda

4. Tudi pri predstavitvi znanstvenih podatkov, ali pa izsledkov znanstveno-raziskovalnega dela, je treba upoštevati temeljne metodološke principe.

5. Z metodo se poimenuje vsak način znanstvenega raziskovanja, ki priskrbi zanesljivo, urejeno, sistematično in točno **ново** znanje.

Metodologija

Μεθοδος [(methodos) (grško)] pot, ki vodi k čemu je v izvorniku pomenilo način raziskovanja naravnih fenomenov + **λογος** (logos) beseda

V širšem pomenu besede je metodologija znanost o celokupnosti vseh oblik in načinov raziskovalnega dela, s pomočjo katerih se pride do sistematičnega in objektivnega znanstvenega znanja, oziroma je znanstvena disciplina, ki kritično presoja splošne in posebne znanstvene metode.

Metodologija

Vse do 18. stoletja je izraz FILOZOFIJA vseboval še vse druge do tedaj znane znanstvene panoge (fizika, biologija, matematika in tehnika).

Kljub temu so že prvi filozofi družbe imeli pred očmi pomembnost resnega in sistematičnega dela v družboslovju.

Metodologija

- Tako je že Platon (ok. 420-347) orisal svoj vzor politične uprave v slavnem spisu DRŽAVA (v knjigi zavrača demokracijo in poudarja, da vladanje **zahteva strokovnjake**)

Kaj je metodologija?

Poskus opredelitve:

Metodologija je posebna LOGIČNA disciplina z nalogo:

- a) Proučevanja in razvijanja logičnega okvirja znanstvenih spoznanj
- b) Proučevanja in razvijanja raziskovalnih sredstev in postopkov

Kaj je metodologija?

Splošna metodologija, je del logike in preučuje probleme znanstvenega spoznavanja kot takšnega.

Splošna metodologija je najožje povezana z

gnozeologijo [iz grškega, **γνωσις** (gnosis) spoznavanje, znanje, pa tudi sodba]

Gnozeologija se ukvarja z vsemi oblikami spoznavanja in sicer: filozofskimi, umetniškimi, znanstvenimi, pa tudi tistimi, ki se dogajajo "po zdravi pameti".

Kaj je metodologija?

Del gnozeologije, ki je najožje povezan z metodologijo je **epistemologija** [ἐπιστεαι = znati, imeti neko veščino, razumeti, imeti vpogled v nekaj]

Epistemologija je znanstvena disciplina, ki se najožje ukvarja s spoznavnim procesom, to je znanost o spoznavanju samemu.

Logični potek raziskave

1. ODKRITJE
2. UTEMELJEVANJE
3. VREDNOTENJE

Logični potek raziskave

Z okoliščino odkritja razumemo vse pobude, ki so vodile k raziskovalnemu projektu.

Običajno se navajajo tri skupine pobud:

- 1.Pobude povezane z družbeno akcijo utemeljeno na rezultatih raziskave.
- 2.Pobude povezane z naročnikom raziskave. Nek družbeni dejavnik ima lahko interes za naročilo neke raziskave.
- 3.Pobude, ki pridejo iz pomanjkljive ali nekonsistentne teorije, povezane z graditvijo nove teorije.

Logični potek raziskave

Utemeljevanje pomeni številne metodološke korake ob pomoči katerih naj bi bil problem raziskan.
Posamezni metodološki koraki so medsebojno odvisni (interdependentni).
Cilj raziskave je eksaktno preverljiva, objektivna potrditev hipotez.

Logični potek raziskave

Prvi korak v procesu utemeljevanja je preverba ali obstajajo raziskave povezane s problemom.
Ali v zvezi s problemom obstajajo teorije in hipoteze, ki jih lahko pritegnemo v raziskovanje.

Logični potek raziskave

Če so bile opravljene raziskave, je treba preizkusiti njihovo metodološko bazo, to pomeni njihovo informacijsko vsebino, adekvatnost metod, vzorcev, statistično korektnost, tendence pri interpretaciji ipd.

Logični potek raziskave

Na temelju tega se je potrebno odločiti:

1. Kateri del problema naj bi bil raziskan
2. Formuliramo hipoteze ob definiciji relevantnih pojmov in spremenljivk

Logični potek raziskave

Vrednotenje in učinkovanje kaže na prispevek raziskave k rešitvi prvotno postavljenega problema v dveh svojih dimenzijah, in sicer:

- 1.V svojih praktičnih reperkusijah (rešitve praktičnega problema)
- 2.V prispevku k novim teoretičnim izhodiščem

Logični potek raziskave

Vrednotenje poteka preko izpostavljanja rezultatov raziskave znanstveni, strokovni in drugi javnosti prek:

- 1.Znanstvenih publikacij
- 2.Javne ustne prezentacije, včasih ob sodelovanju interesentov (naročnikov)
3. Javne prezentacije prek sredstev obveščanja
